

Софія Веселовська

студент четвертого курсу факультету філології і журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
sofiaveselovska09@gmail.com

ПЕРЕКЛАД БОГДАНА ЛЕПКОГО ШЕВЧЕНКОВОЇ ПОЕЗІЇ «ЯКБИ З КИМ СІСТИ...» ПОЛЬСЬКОЮ МОВОЮ: ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ

Богдан Лепкий – талановитий письменник-естет із потужним інтелектом та оригінальною системою самовираження. Багатогранна особистість митця гідно розкрилася у викладацькій діяльності, літературознавстві, мемуаристиці, малярстві, видавничій справі та інших сферах. Одна з його менш відомих творчих іпостасей – теоретик перекладу/перекладач.

Художній переклад був надзвичайно цікавим для Богдана Лепкого, що засвідчує його наукова студія «До питання про переклади ліричних поезій» (Краків, 1933). Саме тому він наполегливо опрацьовував теорію інтерпретації тексту, реалізовану в майстерних перекладах, передусім польською мовою, найвідомішої пам'ятки давньоруської літератури – героїчної поеми «Слово о полку Ігоревім», високо оціненого Іваном Франком у «Літературно-Науковому Вістнику» за 1906 рік, новелістичної збірки «В путях шайтана» Михайла Коцюбинського, модерністської поезії Максима Рильського, Павла Тичини та ін.

Серед найбільших досягнень Богдана Лепкого-перекладача – твори Тараса Шевченка польською мовою. Разом із Петром Зайцевим він видав книгу «Т. Шевченко. Поезія» у перекладі польською. Крім того, опрацював польською мовою бібліографію творів Тараса Шевченка і, що важливо, був редактором XIV тому українського «Повного видання творів Т. Шевченка» і відповідно XIV тому «Повного видання творів Т. Шевченка» польською мовою, надрукованого 1936 року. Останній містить 101 твір видатного українського поета в 106 перекладах, із яких 25 належать Богданові Лепкому.

Богдан Лепкий досконало вивчив життєвий шлях Тараса Шевченка, ґрунтовно проаналізував його творчість, аби переклади були максимально близькими до оригіналу. Завдяки фаховому перекладу він зміг відтворити

засобами польської мови Шевченковий стиль та красу українського слова. Зрозуміло, що неможливо ідентично перекласти твір іншою мовою – деякі художні елементи губляться, зміст вірша передається синонімічно, римування руйнується. Попри це Богданові Лепкому вдалося якнайближче, а отже, повніше передати строфіку, ритміку, евфоніку, рими й інші своєрідні прикмети Шевченкових поетичних текстів.

Зразковим у цьому контексті є переклад вірша «Якби з ким сісти хліба з'їсти...». З 18 віршованих його рядків перекладено 17. Напевно, один рядок було пропущено чи втрачено, але на зміст це ніяк не вплинуло – авторська думка збережена і розкрита. З метою максимального наближення художнього слова Тараса Шевченка до польського читача або слухача Богдан Лепкий використав низку різноманітних перекладацьких прийомів, цікавих та оригінальних.

Богдан Лепкий намагався якомога ближче передати зміст вірша Тараса Шевченка. Тому його переклад не дослівний. Він уміло використав власні слова й словосполучення, що допомагають донести ідею і думку автора. Але перекладач вдається до цього лише для того, щоб зробити поезію римованою, а коли може – дотримується оригіналу:

*Якби з ким сісти хліба з'їсти,
Промовить слово, то воно б,
Хоч і як-небудь на сім світі,
А все б таки якось жилось.
Та ба! Нема з ким. Світ широкий,
Людей чимало на землі...
А доведеться самотнім
В холодній хаті кривобокій
Або під тином простягтись.
Або... Ні. Треба одружитись,
Хоча б на чортовій сестрі!
Бо доведеться одурити
В самотині. Пищиця, жито
На добрім сялись лану,
А люде так собі пожнуть
І скажуть: — Десь його убито,
Сердешного, на чужині... —
О горе, горенько мені! [3, с. 459].*

*Gdyby z kim było siąść do stołu,
Zjeść chleba kęs i dobre słowo
Zamienić, — ha! to jakoś przecie
Istniałby człowiek na tym świecie.
Lecz jam samotny! Świat szeroki
I tyle ludzi na tej ziemi,
A ponoś w chacie krzywobokiej
Lub może nawet pod obcemi
Płotami skonam. Lub... Nie! Nie!
Chociażby nawet z diabła siostrą,
Z djablicą, a ożenię się,
By nie oszaleć! Przecież z wiosną
Na dobrym gruncie siałem zboże!
Ktoś żąć je będzie i ktoś może
Westchnie i powie: „Boże, Boże!
Gdzieś w obcym kraju ludzie źli
Zabili go.” — O, biada mi! [2, с. 341].*

Дуже вдало, на нашу думку, Богдан Лепкий перекладає початок вірша, змінюючи порядок слів у рядках і додаючи свої; переставляє деякі словосполучення місцями. Хоча строфа й не перекладена дослівно, але повністю відповідає оригінальному змісту і римованій версифікації:

*Якби з ким сісти хліба з'їсти,
Промовить слово, то воно б,
Хоч і як-небудь на сім світі,
А все б таки якомсь жилось [3,
с. 459].*

*Gdyby z kim było siąść do stołu,
Zjeść chleba kęs i dobre słowo
Zamienić, — ha! to jakoś przecie
Istniałby człowiek na tym świecie*

[2, с. 341].

Найбільш дослівно перекладені наступні рядки вірша, проте у них Богдан Лепкий не переклав: «*А доведеться самотним*». Після цього поезія Тараса Шевченка стала коротшою на один рядок:

*Та ба! Нема з ким. Світ широкий,
Людей чимало на землі...
А доведеться самотним
В холодній хаті кривобокій
Або під тином простягтись.
Або... Ні. Треба одружитись
[3, с. 459].*

*Lecz jam samotny! Świat szeroki
I tyle ludzi na tej ziemi,*

-
*A ponoś w chacie krzywobokiej
Lub może nawet pod obcemi
Płotami skonam. Lub... Nie! Nie!
[2, с. 341].*

Слід відзначити, що переклад Богдана Лепкого читаємо як оригінал саме через майстерність тлумача. Він не уподібнював українське поетичне слово до польського, не вдавався до полонізації, а свідомо залишив українські поняття. Саме у цьому, вважаємо, талант українського перекладача, котрий намагався зберегти національний колорит поезії Кобзаря. Відтак він відтворював не тільки милозвучність української мови а й зберігав духовні та культурні ознаки українського письменства, що якнайповніше увиразнюють менталітет і підкреслюють найважливіше для українців як нації.

Список використаної літератури

1. Мельничайко В. Поезії Тараса Шевченка в перекладі Богдана Лепкого польською мовою. *Богдан Лепкий – видатний український письменник. Збірник статей і матеріалів урочистої академії, присвяченої 120-річчю від дня народження письменника*. Тернопіль, 1993. С. 61-66.

2. Тарас Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на мову польську. Том 14. *Повне видання творів Тараса Шевченка* / ред. Б. С. Лепкий. Варшава, Львів, 1936. 386 с.

3. Шевченко Т. Г. Кобзар. Київ: Держ. вид-во худож. літ., 1952. 625 с.